

цілому.

Для превенції та подолання наслідків професійного вигорання співробітників необхідно формування системи управління благополуччям персоналу, під якою ми розуміємо систему заходів корпоративної стратегії, спрямованих на плекання благополуччя співробітників (фізичне здоров'я, психологічний комфорт, фінансовий добробут, соціальна взаємодія), а через них – членів команди, колективу та усіх співробітників компанії.

Необхідність та доцільність управління благополуччям ЗВО зумовлене тим, що:

ЗВО формує особистість – кожен має цінувати, берегти, плекати своє психічне здоров'я та турбуватися про здоров'я інших;

ЗВО є оптимальним середовищем для превентивних та промотивних втручань: психологічна стійкість, особистісний зріст, соціальна та емоційна компетентність, процвітання;

ЗВО – середовище життя молоді, де послуги мають бути доступними, а якщо особа сама не звертається за допомогою, є шанс, що хтось побачить, підтримає і скерує.

Завданнями управління благополуччям ЗВО на трьох рівнях (особистісний, груповий і корпоративний) є плекання психічного здоров'я і благополуччя співробітників, їх резильєнтності та особистісного розвитку, розвиток соціальних навичок та навичок побудови спільноти, що дає змогу забезпечити вплив на продуктивність і результативність роботи співробітників, їх залученість і лояльність.

Таким чином, формування системи управління благополуччям персоналу у закладах вищої освіти передбачає реалізацію організаційно-управлінських, соціально-психологічних та освітньо-просвітницьких заходів, метою яких є плекання психологічної стійкості усіх суб'єктів освітнього процесу, попередження вигорання, підвищення ефективності освітнього процесу, формування корпоративної системи Well-being.

Список літератури

1. Емоційне вигорання педагогічних працівників.
URL: https://idubgd.edu.ua/sites/default/files/8_konferezii/emociyne_vigorannya.pdf (дата звернення: 27.09.2023 р.)
2. Вартанова О.В. Well-being у корпоративному управлінні: ключові моделі та вплив на економічну поведінку. Економіка та соціум. 2022. № 45.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1909>
3. Мирончук Н.М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії. Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи: зб. наук.-метод. праць; за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 62-67.
4. Kasych A., Vochozka M. (2019). Modernization processes in the modern world: methodology, evolution, tendencies. Revista ESPACIOS. Vol. 40 (N 24) <https://www.revistaespacios.com/a19v40n24/19402420.html>

УДК 378.001.26:355.48001

О.Тарасенко, О. Батрак

tarik.ak2018@gmail.com, olgabatrak84@ukr.net

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЗВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

Протягом останніх років кардинально змінилися умови функціонування ЗВО України, що стало наслідком поглиблення глобальних та національних проблем, які особливо загострилися в умовах військової агресії РФ проти України. Враховуючи особливості процесів реформування освітньої сфери на сучасному етапі перед системою вищої освіти України постають нові завдання, які передбачають розширення спектра напрямів діяльності та підвищення ролі вищої освіти в житті суспільства. З огляду на це проблематика якості та ефективності процесів функціонування університетів України, підвищення їх економічного потенціалу стає пріоритетною для держави.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності та дослідженні чинників формування потенціалу ЗВО України в умовах війни та на етапі післявоєнного відновлення України.

Для досягнення мети вважаємо за доцільне дослідити основні фактори, що формують поточний і перспективний рівень потенціалу ЗВО на сучасному етапі. Узагальнення наукових праць [1-3], дозволило виокремити групи підходів до розуміння сутності поняття «потенціал» в контексті складних соціоекономічних систем, на яких доцільно базуватись при дослідженні поняття «потенціал ЗВО» [4]. Перша група охоплює підходи, що ґрунтуються на концепті використаних ресурсів для забезпечення діяльності ЗВО на ринку, що включає: ресурсний; виробничий; імовірнісний. Другу групу підходів до трактування сутності поняття «потенціал» можна умовно назвати функціональною, до неї віднесено функціональний і діяльнісний підходи. У рамках третьої групи підходів потенціал переважно трактується як можливість досягнення певних цілей, а саме: цільовий; результативний; стратегічний.

Потенціал українських ЗВО підтверджується високими позиціями у QS World University Rankings, до якого у 2020 році увійшло 6 українських університетів [5], а у 2023 році вже 11 [6]. Підтвердженням висновку про потенційні можливості ЗВО є також позиції України у світових рейтингах конкурентоспроможності країн. За даними «The Global Competitiveness Report 2019» [7], Україна посіла 85 місце (56,99 бала) в загальному рейтингу з поміж 141 країни. У контексті дослідження слід звернути увагу на високий рівень усіх складових субіндексу «Навички», що мають діапазон 4,0-4,5 при максимальному значенні 7. Ці показники характеризують навички як наявної, так і майбутньої робочої сили. Отже, формування людського капіталу є результатом ефективної системи освіти, що може виступити ключовим драйвером післявоєнного відновлення країни.

Позитивним також є вплив розвитку системи освіти й на формування інвестиційного потенціалу країни. Відповідно до рейтингу України за Глобальним індексом інновацій (GII) [8] на останню звітну дату Україна посіла четверте місце в групі країн з рівнем доходів нижче середнього та 34 місце серед європейських країн. Аналіз складових зазначеного рейтингу свідчить, що освітня складова в субіндексі «Людський капітал та дослідження» є сильною стороною освітньої системи України.

Зважаючи на надважливу роль людського капіталу, при формуванні державної освітньої політики слід сконцентрувати зусилля на збереженні та посиленні сильних сторін – розвитку системи освіти і підвищенні рівня її потенціалу на основі ефективного врахування всіх формуютьорюючих факторів зовнішнього і внутрішнього впливу. Внутрішні фактори, що формують потенціал ЗВО в умовах війни, систематизовано з виокремленням таких груп [4, 9, 10]: (1) фінансові (зміни у фінансуванні ЗВО в умовах війни, а також зменшення надходжень через: відтік іноземних студентів; відтермінування оплати за навчання та примусове надання студентам академічної відпустки; зміни у формуванні державного замовлення); (2) матеріальні та нематеріальні (пошкодження та руйнування інфраструктури, приміщень ЗВО, втрата ними освітнього й дослідницького обладнання, інші); (3) інформаційні (втрати інформаційних активів, в тому числі через кібератаки); (4) кадрові (значні втрати кадрового складу ЗВО); (5) просторово-часові (брак часу і ресурсів у викладачів для виконання своїх освітніх і наукових обов'язків в умовах війни; стрес та психологічний тиск, що впливає на ефективність і здатність виконувати свої обов'язки).

Значний вплив на потенціал ЗВО, особливо в Україні, відіграє зовнішнє середовище, включаючи економічний, політичний і соціальний аспекти розвитку країни. До факторів зовнішнього середовища за характером їх впливу на потенціал ЗВО в умовах війни запропоновано віднести [4, 9, 10]: (1) економічні – недофінансування освітньої сфери через економічну нестабільність та дефіцитність державного бюджету; (2) політичні – сповільнення або призупинення реалізації реформ в системі вищої освіти, спрямованих на покращення якості, забезпечення рівного доступу до освіти та приведення освіти у відповідність до міжнародних стандартів; (3) соціальні – демографічні зміни внаслідок збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб і зовнішніх мігрантів. Зростання освітніх розривів через перешкоди для отримання освіти, зокрема для внутрішньо переміщених осіб, біженців або осіб, що проживають на прифронтових територіях або в зоні бойових дій; (4) нормативно-правові – законодавчо-нормативне забезпечення діяльності ЗВО в умовах воєнного стану (вжиття заходів для забезпечення захисту учасників освітнього процесу, працівників і майна закладів освіти; евакуації учасників освітнього процесу; забезпечення особливих умов навчання для окремих категорій). Призупинення дії актів, якими запроваджено індикативну собівартість та формули розподілу видатків державного бюджету між ЗВО.

Наразі функціонування ЗВО та формування їх потенціалу в Україні здійснюється в умовах невизначеності та ризиковості зовнішнього середовища, особливо в умовах повномасштабної військової агресії з боку РФ. Це має вкрай негативний вплив на внутрішні фактори, що визначають потенціал ЗВО, та спричиняє високий рівень невизначеності в усіх напрямках його діяльності.

На думку експертів, ЗВО України найближчим часом будуть змушені зосередитись у сфері освіти на «подоланні викликів воєнних руйнувань, переосмисленні та виробленні нового бачення системи освіти загалом для забезпечення її всебічного розвитку, створенні позитивних умов для трансформації мережі закладів освіти, яка відповідатиме соціальним та економічним потребам України, підвищенні якості освіти, підтримці забезпечення інноваційного навчального та дослідницького середовища, посиленні співпраці зі стейкхолдерами» [9]. За таких умов фактором, що може позитивно вплинути на потенціал ЗВО, є інтеграція України до європейського освітнього та дослідницького простору. У Плані відновлення України наголошується на «...необхідності врахування досвіду європейських країн, використання принципів, підходів, інструментарію та практик ЄС. Підтримка Євросоюзу на політичному, експертному й інституційному рівнях сприятиме залученню міжнародної допомоги для підвищення стійкості вітчизняної освіти і науки під час війни» [10, 11].

Завдання формування необхідного рівня потенціалу ЗВО України набуває особливого значення з огляду на те, що прямим наслідком максимізації потенціалу українських університетів є створення та трансфер нових знань і технологій. Непрямими, але важливими результатами ефективного використання потенціалу ЗВО є: економічний розвиток країни, оскільки висококваліфіковані фахівці розроблятимуть та впроваджуватимуть нові ідеї та продукти, що підвищуватиме економічну активність та інноваційний потенціал країни; політична стабільність країни; соціальний розвиток, оскільки якісна вища освіта дозволить кожному розвивати свої здібності та потенціал, що може сприяти сталому розвитку суспільства.

Список літератури

1. Дибач І. Л. Макроекономічний аналіз трудового потенціалу вітчизняних закладів вищої освіти. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 6(1). С. 163-168.
2. Дропа Я. Б., Коваленко В. М., Заплатинський М. В. Фінансовий потенціал закладів вищої освіти України: економічна природа, проблеми та можливості зростання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2022. № 9. С. 153-162.
3. Парпан У. Стратегічний потенціал реформування системи вищої освіти в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 884. С. 163-169.
4. Батрак О.В., Тарасенко О.С. Особливості формування потенціалу закладів вищої освіти України в умовах війни та післявоєнному періоді. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2595> (DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-1>)
5. Світовий рейтинг університетів і шість українських вишів в ньому. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-52770462> (дата звернення 1.07.2023).
6. 11 українських ЗВО увійшли до рейтингу QS World University Rankings 2023. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/11-ukrayinskih-zvo-uvijshli-do-rejtingu-qs-world-university-rankings-2023> (дата звернення 1.07.2023).
7. Global Competitiveness Report 2019. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth/> (дата звернення 07.05.2023).
8. Dutta S., Lanvin B., Wunsch-Vincent S., & Rivera León L. (2021). *Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis*. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf (дата звернення 07.05.2023).
9. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
10. Освіта України в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ, 2022. 358 с.
11. План відновлення «Освіта і наука». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2022/08/19/НО.projekt.Planu.vidnovl.Osv.i.nauky-19.08.2022.pdf> (дата звернення 07.05.2023)

УДК 378

Т. Власюк, Н. Фастовець

nkulak41@gmail.com

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальновідомою є теза про те, що потужну економіку мають ті країни світу які є демократичними, економічно вільними, із низьким рівнем толерантності щодо корупції. Корупція, як соціально-економічна проблема, не вирішується односторонніми заходами легального примусу.

Проблема корупції стосується не лише України. Всі країни світу проходили через етап боротьби із цим явищем, про що свідчить велика кількість міжнародних документів, які регламентують питання боротьби із корупцією серед яких: Конвенція ООН проти корупції, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, Модельний кодекс поведінки державних службовців країн Ради Європи та інші.

Прийнята у 1990 році на VIII Конгресі ООН резолюція із запобігання злочинності «Практичні заходи боротьби з корупцією» визначає корупцію як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що виявляється у протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності» [1].

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року фіксує таке визначення корупції: «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабаря чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, що порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, яка отримує хабаря, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [2].

Корупція це використання особою, яка відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» належить до суб'єктів корупційних правопорушень, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Мета такого використання полягає у «одержанні неправомірної вигоди; прийнятті такої вигоди; прийнятті обіцянки, або пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб; обіцянці, пропозиції, наданні неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [3].